

وکیل خواه

بار اثبات تقصیر در دعوای مسئولیت مدنی

تالیف : حمید فرجی

VAKILKHAH.COM

بار اثبات تقصیر در دعوای مسئولیت مدنی

چکیده:

در دعوای مسئولیت مدنی اثبات تقصیر از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است، به طوری که اگر وقوع تقصیر ثابت شود و میان این تقصیر و ضرر وارد آمده رابطه سببیت باشد، حکم به جبران خسارت داده می‌شود. با توجه به اهمیت بار اثبات تقصیر، مسئولیت مدنی بطور کلی به چهار قسم تقسیم می‌شود: مسئولیت مبتنی بر تقصیر، فرض تقصیر، مسئولیت محض (مسئولیت نوعی)، مسئولیت بدون تقصیر (مسئولیت مطلق).

کلید واژه ها : مسئولیت مدنی - خسارت - تقصیر - جبران خسارت

۱ - **مسئولیت مبتنی بر اثبات تقصیر** : در این نوع مسئولیت، بار اثبات تقصیر به عهده زیان دیده است و زیان دیده از تمام دلایل و امارات می‌تواند برای اثبات تقصیر استفاده کند در واقع مسئولیت و ضمان زیان زننده مشروط به اثبات تقصیر وی از ناحیه زیان دیده است.

مثال بارز این نوع مسئولیت، مسئولیت امین است. شخص امین مسئول نیست مگر در صورتی که تعدی یا تفریط کرده باشد و بار اثبات این تعدی و تفریط به عهده طرف دعوا می‌باشد. به عبارت دیگر، طرف دعوی می‌بایست تقصیر امین را با دلایل و امارات ثابت کند و مادامی که وی موفق به اثبات تعدی و تفریط شخص امین نگردیده است، حکم به ضمان امین نمی‌شود.

۲ - **فرض تقصیر** : عیب بزرگ نظریه تقصیر این است که گاه زیان دیده نمیتواند خطای کسی را که به او ضرر زده است اثبات کند و در نتیجه خسارت جبران نشده باقی می‌ماند. برای رفع این عیب، قانون گذار در پاره ای امور، تقصیر عامل زیان را مفروض شناخته و زیان دیده را از اثبات تقصیر عامل ورود زیان بی‌نیاز می‌کند. اثر فرض تقصیر در مورد عامل زیان این است که در دعوای خسارت، جای طبیعی مدعی علیه تغییر می‌کند، بدین معنی که کسی که مدعی است (زیان دیده) در مقام مدعی علیه قرار می‌گیرد و خوانده دعوی (عامل ورود زیان) باید اثبات کند که تقصیر نکرده است به عنوان مثال ماده ۳۸۶ قانون تجارت بیان میکند: اگر مال التجاره تلف یا گم شود، متصدی حمل و نقل مسئول قیمت آن خواهد بود مگر اینکه ثابت نماید تلف یا گم شدن مربوط به جنس خود مال التجاره یا مستند به تقصیر ارسال کننده یا مرسل

الیه یا ناشی از تعلیماتی که یکی از آنها داده اند یا مربوط به حوادثی بوده که هیچ متصدی مواظبی نیز نمی توانست از آن جلوگیری کند.

با توجه به ماده فوق الذکر می توان دریافت که قانون گذار به علت تخصص متصدی حمل و نقل و نیازهای تجاری جامعه ، قائل به فرض تقصیر در مورد وی گردیده است، بدین معنی که در صورت تلف و عیب کالا ، متصدی حمل و نقل همواره مسئول است مگر اینکه ثابت کند یا سبب تلف ، تقصیر طرف قرارداد است، که در واقع طرف قرارداد به زیان خود اقدام کرده است، و یا علت خارجی احتراز ناپذیری باعث آن بوده است. در واقع متصدی حمل و نقل در صورتی مسئول شناخته نمیشود که یا بی تقصیری خود را ثابت نماید و یا اثبات نماید که علت ورود ضرر، فورس ماژور بوده است.

۳_ مسئولیت محض (مسئولیت نوعی) _ مـدرحقوق ما مسئولیت مدنی مبتنی بر نظریه تقصیر است

و هرکس مسئول زیان هایی است که به عمد یا در نتیجه بی احتیاطی به دیگران می زند. ولی پیروی از این نظریه باعث می گردد که بسیاری از زیان ها بدلیل عدم توانائی خواهان در اثبات تقصیر خوانده و یا دشواری اثبات تقصیر وی ، جبران نمی شود ، لذا قانون و دکترین علاوه بر قائل شدن فرض تقصیر برای خوانده در برخی موارد به منظور تامین هر چه بیشتر حقوق زیان دیده مسئولیت محض یا مسئولیت نوعی را معین نموده است.

این اصطلاح ، نمودار مسئولیتی است که به حکم قانون و بر پایه مصلحت و تدبیر ایجاد می شود و تابع قواعد عمومی مسئولیت مدنی نیست، به همین جهت هم آن را مسئولیت نوعی یا کلی نامیده اند. هدف این مسئولیت ، تحمیل ضمان به نتیجه فعل است نه کیفیت آن بدین معنی که اگر در قواعد عمومی فعل زیان بار سبب ضمان می شود و مهمترین مسئله آن احراز فعل ناروا و انتساب آن به مسئول است در این قلمرو استثنائی ، به نتیجه کار شخص توجه دارد و نتیجه ناگوار و مضر برای ایجاد مسئولیت کافی است. در مسئولیت محض (نوعی) کافی است خواهان ثابت نماید که ضرری از فعل خوانده به وی وارد آمده است که در این صورت بلافاصله حکم به مسئولیت خوانده داده می شود به عبارت دیگر در مسئولیت محض ، احراز تقصیر خوانده صورت نمی گیرد و حتی اگر خوانده تقصیری انجام نداده باشد حکم به ضمان وی صادر میگردد و تنها انتساب ورود ضرر به قوه قاهره میتواند خوانده را از نتیجه به بار آمده مبرا کند. تفاوت مسئولیت محض با فرض تقصیر در این است که در فرض تقصیر، خوانده اگر بی تقصیری خود را ثابت کند و یا اثبات نماید که علت وقوع حادثه و ایراد ضرر فورس ماژور (حادثه خارجی غیر قابل پیش بینی و غیر قابل دفع) بوده است از مسئولیت مبرا می گردد، در حالیکه در مسئولیت محض (مسئولیت نوعی) ، فقط در صورتی که خوانده ثابت نماید که علت وقوع ضرر فورس ماژور بوده است از مسئولیت مبرا می گردد و حتی اگر بی تقصیری خود را نیز ثابت نماید ، تاثیری در مسئولیت وی نخواهد داشت و حکم به ضمان او می گردد.

ماده ۱ قانون بیمه اجباری وسایل نقلیه موتوری زمینی برای دارندگان وسایل نقلیه موتوری ، مسئولیت محض را مقرر نموده است. قانون گذار خواسته است جبران خسارت های ناشی از رانندگی اتومبیل را تضمین و دعاوی ناشی از آن را ساده کند به همین جهت برای دارنده وسایل نقلیه، مسئولیت محض ایجاد کرده است و اثبات بی تقصیری او را موثر ندانسته است و فقط در صورت اثبات اینکه علت ورود ضرر

، مآژور بوده است، وی را مسئول جبران خسارت نمی داند. همچنین در مورد مسئولیت تولید کننده، در صورت تولید کالای معیوب بیان شده است: کافی است خواهان ثابت کند که کالای عرضه شده عیبی داشته است که ضرر از آن برخاسته یا نقص اطلاعات و هشدارهای ضروری به گونه ای موثر بوده که کالای سالم را معیوب و خطرناک کرده است. عذر بی تقصیری و ناآگاهی از خود عیب و حتی بی مبالاتی قابل پیش بینی خواهان از بار این مسئولیت نمی کاهد و تنها انتساب ورود ضرر به قوه قاهره می تواند خوانده را از نتیجه به بار آمده مبرا کند.

۴_ مسئولیت بدون تقصیر (مسئولیت مطلق) _ در مسئولیت بدون تقصیر، مسئولیت عامل ورود زیان همواره وجود دارد و زیان زننده مطلقاً مسئول است و حتی اگر ثابت نماید که تقصیری نکرده است و یا علت ورود زیان و خسارت، قوه قاهره بوده است، موجب رفع مسئولیت از شخص نمی باشد، مانند ضمان غاصب در صورت تلف مال مغضوب، که غاصب مسئول تلف یا هر عیب و نقصی است که در عین مال مغضوب یا منافع آن ایجاد شود، هر چند که تلف، ناشی از حوادثی باشد که به او مربوط نمی شود. ماده ۳۱۵ قانون مدنی در این باره اعلام می کند: غاصب مسئول هر نقص و عیبی است که در زمان تصرف او به مال مغضوب وارد شده باشد، هر چند مستند به فعل او نباشد مانند اینکه طوفان یا زلزله مال مغضوب را از بین ببرد، یا دزد آن را بریاید. این ضمان مطلق، حتی در موردی که آغاز تصرف مشروع است و در اثر تعدی و تفریط به ید ضمانی منتهی میشود (در حکم غصب) (اجرمی شود. (ماده ۴۹۳ قانون مدنی)

دفتر وکالت وکیل خواه

حمید فرجی